

sicer s preskušnjo v ta namen, da učenec pokaže, ali je pripraven brž vzeti v pravo kmetijsko šolo ali le v pripravljajočo; učnina z 25 gold. za vsacega pol leta se naprej odrajuje, in le posebno siromaški in pa marljivi učenci se osvobodé tega plačila. Razpisane so pa tudi štipendije po 250 gold. na leto, ki jih pred vsem dobó sinovi kmetiških starišev, ki so v doljni Avstriji domá, še le za temi tudi drugi; prošnje za štipendije se imajo do konca avgusta t. l. poslati na kuratorij te učilnice v Mödling.

Národne stvari.

Glasi iz naroda.

Kakor vsiplje hudourni oblak rogljato točo na cve-toče livade, tako vsipljejo naši nasprotniki — nemškutarji — točo laží, obrekovanja in sčuvanja na narod slovenski. Zares! ledeno kri bi moral imeti Slovenec, da mu ne vskipí, ko bere nesramne psovke v ljubljanskem „Tagblatt.“ in njegovih pajdaših vzlasti dunajskih listih. Pa ne samo po časnikih obrekujejo in grdé naši nasprotniki narod in narodne mozé, posebno si tudi z besedo prizadevajo, spačiti in na svojo stran dobiti jedro našega naroda — slovenskega kmeta.

Zato, dragi slovenski kmetje, ne poslušajte zgrabljivih volkov v ovčjej obleki, ki lažejo in grdé vse, kar je k našemu pridu! Glejte! to so lažnjivi preroki, ki želé vas zapeljati v vašo lastno propast; — po njihovih delih se dajo spoznati.

S tem pa ne rečem, da bi jim silo delali ter jih zavračevali, kakor se je to godilo na Jančjem, kajti to je zoperpostavno in nič ne pomaga, temveč škodi dobremu imenu narodovemu; moja beseda je le-ta: ne poslušajte jih, in ne dajte se jim premotiti in zapeljati; ne udajmo se jim, marveč stojmo možato na postavni poti naših zahtev, in razbili se bodo ob nas vsi napadi naših nasprotnikov.

Naši nasprotniki pravijo, kako malo nam bo pomagano, če bi vpeljali slovenski jezik v šole in urad-nije; kakošne neki bodo slovenske šole? Dalje pa tudi še to pravijo, da zdaj se še dobí tu ali tam kdo, da razume nemški, slovenski jezik pa je tako okoren in neolikan, da ga nihče ne razume, kdor se ga nalašč ne učí. — Mi pa rečemo, da je laž, da ga nihče ne razume, kakor, kdor se ga nalašč učí; resnica pa je, da ga vsak razume, kdor se ga je od matere svoje učil. Ali ne razume vsak otrok besede Božje, ki se mu v cerkvi razlaga v slovenskem jeziku? Ali ne razume naš narod govornikov na taborih, ki mu dopovedujejo v slovenskem jeziku potrebe njegove? Slišal sem na nekem taboru prostega kmeta reči: „Zdaj bojo menda vendar boljši časi prišli, ker so začeli veliki gospodje z nami po domače govoriti“. Kdo drugi kot narod slovenski bere knjige, ki jih izdajate družbi sv. Mohora in slov. Matice blizo sto tisoč iztisov na leto? In slovensko ljudstvo bere slovenske časnike, in jih dobro razume.

Da pa je res, da prosti Slovenec tudi ne razume vsega, čeravno je v slovenskem jeziku pisano, to tudi mi potrdimo, kajti to je povsod na svetu, na Nemškem in Francoskem, na Laškem in Angleškem, da prosti človek ne razume vseh izrazov in besedi, ki jih mnoga znanstva imajo, marveč se mora učiti, da zapopade stvar in potem razume tudi besedo za njo. In prav taka je pri uradnijah. Prosti Nemec tudi ne razume kancelijskega jezika, temuč mora sčasoma se njegovih besed navaditi. Ali pa mar hočejo Nemci zato v svoje uradnije vpeljati latinski ali francoski jezik? Naš slovenski jezik ima v tem oziru še prednost pred nem-

škem, da nam ni potreba ga s toliko tujimi besedami pačiti, ker imamo, če le hočemo, za vsak predmet dosti domačih ali vsaj bratinskih besedi in izrazov, česar Nemci v svojem jeziku pogrešajo. Naj Vam le eno besedo povem namesti sto in sto družih. Pri volitvah se štejejo glasovi; da volitev veljá, mora izvoljenec imeti čezpolovičnico glasov. To razume vsak naših ljudi. Zdaj vprašamo tisoč in tisoč prostih Nemcev, kaj je „absolute Stimmenmehrheit“ — zijali bodo, pa razumeli ne besede.

Slovenci smemo reči, da naš jezik se ne vstraši nobenega današnjega evropskega jezika v jezikoslovnem oziru. Da pa praktično še ni dosegel z drugimi enake izobraženosti in veljave, kaj je tega krivo? Nič drugega kot to, da ni bil vpeljan v šole in v djan-sko rabo. Mi se dobro spominjamo, kaj so si prizadevali nasprotniki toliko stoletij, da bi nas bili pomenčili; vrinili so nam nemščino v uradnije, srednje in celó najnižje šole, — od visokih šol še ne govorim ne, ker nam jih še danes ne privoščijo, in z nevoljo se spominjamo žalivnih besedi, ki so se slišale z visokega mesta, češ, da Slovencem njihove národne zahteve dovoliti, bilo bi toliko, kot poslopje pri strehi začeti zidati. Nemški jezik je vladal v začetnih šolah in slovenska mladina, kolikor je šole obiskovala, namesti da bi se bila po domače učila tega, kar je namen šol, se je nasprotno morala najprvo učiti abecedo in jezik nemški! Znano je, kakov sad so rodile take šole. Mladina, mesto se naučiti najpotrebnejšega za življenje, ni se mogla ničesa naučiti, k večjemu nekatere nemške besede na pamet povedati kakor tič papiga. Tako je bil za Slovenca, in to najdraži čas prvega poduka zgubljen.

In zato nasprotniki naš narod obrekujejo, da je zabit, neotesan in Bog vé kaj še. Saj ste tacega hoteli imeti, ker ste mu vzeli njegov jezik v šoli in v kanceliji; le, kader so davek od njega tirjali in ga za soldata „rihtali“, bila je domača beseda dobra. Če pa pogledamo v naš narod in vidimo velik napredek v vsem, bodi si v gospodarstvu kakor v družih zadevah, kar so začele pred 26 leti izhajati „Novice“, vidimo pri tolikih ovirah in napotih tako velikansk napredek, da se nam še le zdaj prav milo stori za sto in sto zgubljenih let. Kje bi bil že zdaj naš narod, o katerem je Vodnik po pravici pel, česar mu tudi nasprotniki odrekli ne bodo:

„za uk si prebrisane glave“

ako ne bi bil tudi z duhom svojim moral tlako delati nemščini!

Naj pristavim še naslednja vprašanja: Kakošen je bil nemški jezik tedaj, ko se je namesti latinskega vpeljal v šole in uradnije? Kdor hoče, naj se prepriča sam že s tem, da v roke vzame pisma 100 — 200 let stara, in prepričal se bode, da je sedanji slovenski jezik klasičen proti njemu. Na kateri stopinji omike bi danes stal nemški narod, ako ne bi bil njegov jezik vpeljan v šole in uradnije? Gotovo na nižji, nego slovenski. Kako so prišli na pr. Nemci na stopinjo omike, na kateri so dan danes? Gotovo ne z italijanskim ali španjskim jezikom. — Zato nemškutarji pustite pri miru naš narod; ne vsilujte mu svojega jezika v šole in svoje kulture v javno življenje, in videli boste, kako hitro bo napredoval po naravni poti svojega jezika v vseh vedah in umetnijah. Mi smo hvaležni poštemu narodu nemškemu za omiko, vede in umetnije, ki smo jih zajemali in jih še zajemamo iz njegovega vira in jezika; al to se razteza samo na viša znanstva in vednosti; narodov jezik je občni in prvi.

(Konec prihodnjič.)

Al zakaj mi te vrstice danes pišemo, temu je vzrok drug, namreč ta, da gospodu Pajku tisto glorio vzamemo, s katero ga tu in tam kak neveden kmet obdaja, češ, da ta odpis je le dobrota in milost Pajkova in da njemu gré zahvala za to, da se odpisujejo ena leta sem gruntne davki.

To ni res. Gosp. Pajik spolnuje le dolžnost okrajnega predstojnika, da se zgodi blaga volja presvitlega cesarja, katero si je **kranjski deželni zbor** izprosil od Njih Veličanstva leta 1864.

Prajsajte gosp. Pajka le, naj Vam pové: ali mu je katerikrat na misel prišlo, da bi bil on prosil presvitlega cesarja, da bi se ubogemu kmetu zljajšal davek? Odpisaval je po starodavni postavi, kakor vsak drug predstojnik, kadar je kmetu toča ali kaka druga uima vzela pridelek. In če bi se bil on tudi za zljajšanje davka na višem mestu potegnil — kar nam ni znano — le glas vpijočega v puščavi bila bi ostala njegova beseda, ktera, naj se mož še tako velicega dela, nima nič več veljave kakor vsacega družega uradnika, katero „ad acta“ položi viša oblast.

Odpis davka zunaj slabe letine ni tedaj gospod Pajkova zasluga; da ga odpiše, to je le njegova dolžnost po sklepu Njih Veličanstva cesarja od 31. decembra 1864. leta, ktere ga si je izprosil deželni zbor in noben drug, s podporo deželne vlade.

Kdor „Novice“ in druge naše časnike bere, dobro vé, kako je prišlo do tega, da se odpisuje gruntne davke; nevedni ljudje poberó lahko kaj, kar ni resnica. Zato je treba, da možje, ki „Novice“ beró, jim razjasnijo stvar, da vsak vé, kako in kaj.

Že deželni zastop (takrat deželni stanovi) se je, in to prav krepko leta 1844. potegnil za to, da bi deželi kranjski, ktera v razmeri z drugimi deželami preveč davka plačuje, znižal davek. Al njegova prošnja ni bila vslišana, zato ker nekdanjih deželnih stanov absolutistična viša vlada ni porajtala več kakor toliko, kolikor je sama hotela.

Ustavni deželni zbor kranjski (in to enoglasno brez razločka strank) si je v eno svojih prvih dolžnosti štel, da je povzdignil glas za znižanje gruntnega davka, in v 40. svoji seji leta 1863. (glej „stenografski zapisnik“ str. 32 itd.) je sklenil prošnjo do Njih Veličanstva, ki je merila na to, naj bi se do onega časa, ko se bode predrugačil davek po vseh deželah našega cesarstva, navadni gruntne davek od 16 odstotkov znižal na 12, in se po tej meri tudi preuredile doklade; zbor je ob enem tudi sklenil, da posebna deputacija gré na Dunaj prosit Njih Veličanstva te milosti. — Kaj pa je gosp. Pajik takrat delal? Davkarijam svojega okraja je ukazoval, da pobirajo davek po ostrem predpisu, in po eksekuciji, kjer z lepo ne gré.

Presvitli cesar je milostljivo sprejel deputacijo deželnega zbora in njeno prošnjo dal ministerstvu, naj poseben ozir na njo jemlje. Al ministerstvo denarstva takrat ni imelo srca za našo ubogo deželo; 14. svečana 1864. leta je došel deželnemu odboru odpis, da se ne dá vslišati prošnja deželnega zbora kranjskega, ker potem bi utegnile tudi druge dežele isto zahtevati. Ta ministerski odpis je deželni zbor bridko presunil (glej stenogr. zapisnik 1864. leta str. 5); al ni mu poguma vzel vnovič potrkati na vrata više vlade; ponovil je svoje pritožbe in svojo prošnjo (glej stenograf. zapisnik str. 9 itd.) v 40. seji 1864. leta. In 21. decembra 1864. se mu je posrečilo, da je bila prošnja deželnega zbora vslišana po milostljivem ukazu cesarjevem, po katerem c. k. ministerstvo denarstva kranjski deželi ukazuje, da se ima od leta 1865. začeti, vsako leto in tako dolgo, dokler ne bo gruntne davek po novih uredbah vpeljan, v vseh krajih, kateri so z grunt-

nim davkom najbolj preobloženi, odpisovati celoma ali deloma in to ne le samo posamesnim gruntnim gospodarjem, temuč tudi celim soseskam ali celim okrajem.

Kakor zeló je bil deželni zbor vesel te cesarjeve milosti in hvaležen za to dobroto, tako nevoljen je bil zaradi tega, da kranjska c. kr. finančna direkcija in c. kr. okrajne gosposke so kratile milostni cesarski ukaz, in imel je hud boj zaradi tega s c. kr. deželnim glavarjem v 23. seji leta 1866. (glej stenogr. zapisnik str. 396). Misliti je bilo potem, da bojo gosposke ukaz cesarski odsihmal vestnejše spolnovale; al sporočilo dotičnega odbora v deželnem zboru 2. oktobra 1868. leta (glej stenogr. zapisnik str. 535 itd.) kaže, da se žalibog! spet niso popolnoma spolnovali predpisi cesarskega ukaza. „Tako ne sme dalje trpeti. Dobrota, po Njih Veličanstvu deželi podeljena, ne sme odvisna biti od dobre volje posamesnih uradnikov, ampak naj pride popolnoma in enakomerno na dobro vsem, katerim je po Najvišem sklepu namenjena“ — tako so se glasile pritožbe deželnega zbora lanskega.

To je na kratko povzeta zgodovina tega, kdo je deželi naši izprosil po ministerstvu pri Njih Veličanstvu milostljivi sklep, da si gruntne davke odpisuje. Gosp. Pajik bi še dandanes rubil in na kant deval kmete po predpisih, ki so veljali do 31. decembra 1864. leta, ako bi deželnega zbora ne bilo. In če odpisuje ubogim kmetom gruntne davke, ne stori družega kakor da spolnuje svojo dolžnost. Zahvala gré le Njih Veličanstvu, da so milostno vslišali, za kar je deželni zbor kranjski (a ne Pajik) prosil, in čemur je ministerstvo saj drugi pot pritrnilo, da smo prejeli blagi sklep od 31. decembra 1864. leta.

Da se resnica prav spozná, je slišat' treba dva zvoná — pravi slovenski pregovor. V ta namen so spisane te vrstice, da resnico izvedó, ki je dozdej še niso vedeli ali so jo nalašč zakrivali.

Národne stvari.

Glasi iz naroda.

(Konec.)

Dalje naši nasprotniki strašijo ljudstvo, kake strašne zmešnjave da bodo, če se vresničijo zahteve Slovencev; da ne bo družega potem kot punti, prekucije itd. Prašamo vas, ki tako govorite: kaj tako strašnega neki mi zahtevamo? Mi ne vidimo v svojih zahtevah nič strašnega, nič nevarnega in nič novega, temuč le to, kar nam je že davno cesarjeva beseda zagotovila, kar drugi narodi že davno imajo, in kar nam gré po Božjih in naravnih postavah. Ravno Oni, ki je dal Nemcu dar govora in jezika, dal ga je tudi Slovanu, in enako pravico do brambe svoje narodnosti, ki jo imajo v Avstriji Nemci in Magjari, imajo jo tudi Slovenci.

In če želimo zedinjene Slovenije, kaj neki je to tako groznega? Mi trdimo, da zedinjena Slovenija bo nova jaka podpora Avstrije, kakoršne (posebno potrebuje na južno-zapadni meji proti zmiraj dalje se širjajočemu italijanizmu. Mar ne slišite glasú: „Italija do Drave!“ Mar ne veste, da so nam Lahi že požrli 30.000 Slovencev? Nikjer v Avstriji niso narodi tako zdrobljeni na majhne kose, kot ravno na jugu. V brambo proti sovražniku pa le „združena moč“ veljá. Mi Slovenci, razdeljeni na osem dežel, ne moremo niti sebi ohraniti narodne samostojnosti proti tujemu življu, niti Avstriji biti krepka podpora proti vnanjim napadom. Nasprotniki nam sicer podtikajo panslavizem, izdajalstvo in enake vražje namene; al to so le njihove zvijače,

zavoljo katerih mi ne bomo odstopili od svojih pravic. Mi vemo, da nasprotniki obračajo plašč po vetru; kar so včeraj v blato teptali, danes v nebo povzdigajo, in narobe. Mi Slovenci še nismo do tega prišli, kot oni avstrijski Nemci, ki so javno izrekli, da nočejo biti v Avstriji, ako ne bojo gospodovali. Mi nočemo gospodovati, temuč le v ravnopravni državi mirno drug poleg drugega živeti. Skušena in potrjena je beseda slavnega našega pevca: „hrast se omaja in hrib, zvestoba Slovincu ne gane“, pa tudi slavnega češkega prvaka: „da bi Avstrije ne bilo, naredili bi jo danes“. Slovenci imamo zatrjen svoj obstoj v ravnopravni Avstriji, zunaj nje ne vemo, kaj nas čaka; al mi zahtevamo, da nam je pravična, kakor smo jej bili tudi mi vselej zvesti.

Naši nasprotniki grdé in obrekujejo duhovščino našo in narodne voditelje, da zapeljujejo in vodijo narod v propad in pogubo, in zagriznjeni kričijo, da ne bo miru, dokler živi Bleiweis, Toman, Costa itd. Slovenci, pa tudi vi, nasprotniki! odgovorite: kdo je 1848. leta stal za Avstrijo in za pravo, národní možje ali pa ščovalci, podpihovalci in zapeljivci! — V viharjem času so vodili naš narod po poti pravice, postavnosti in zvestobe do Najvišega prestola ter mu ohranili slavo in dobro ime v zgodovini, pa tudi sebi pridobili zaupanje in udanost narodovo. In po ravno tej poti in v tistem smislu hodijo še danes; blagor in sreča naroda slovenskega v Avstriji jim je zvezda, ki jih vodi, zato stojimo za njimi, zato poslušamo njih, a ne sovražnikov našega naroda. Koliko zaslug so si pridobili naši prvaki v poslednjih letih, z omiko slovenskega naroda, spoznava vsak tujec, kdor vé, kaj so že dovršili, in spoznava narod sam, če tudi morebiti še ne zadosti, kajti dostojno bojo znali ceniti to še le naši unuki in unukov unuki se čudili, da govorim z besedami našega pesnika. Naši prvaki so pripravili narodu našemu častno mesto med narodi slovanskimi in avstrijskimi, ker on je danes, vkljub vsem oviram, tolike veljave, da se ne more prezirati več.

Naj toraj svet sodi, kdo ima pravo? naši národní voditelji, ki se trudijo po naravni in postavni poti voditi narod k napredku v omiki in blagostanji, — ali pa nasprotniki naši, ki niso niti pošteni Nemci, Italijani ali Magjari, niti pošteni Slovani, temoč sovražniki naše narodnosti, od vseh vetrov skup naneseni. In ti za hočejo narode strahovati in ustavljati na njihovem postavnem napredovanju, ter nimajo drugega pôsla nego narode psovati, lagati, obrekovati in ščuvati. In s tem ne nameravajo nič drugega, kot čedalje bolj razdirati prijaznost med narodi in tako Avstrijo peljati v propad. Da bi bila sama desetina sloge in vzajemnosti v Avstriji, mimo tega, kar je nesloge, nasprotovanja in psovanja, oj, na koliki stopinji blagostanja in sreče bi bila danes ona!

Zato Slovenci! bodimo pazni in čujmo noč in dan; ne poslušajmo sovražnikov in ne vdajmo se nasprotnikom, naj se nam ližejo kot lisičasti kužeki ali nam grozijo kot zgrabljivi volkovi! Bodimo složni in vzajemni; z združeno močjo in na postavni podlagi delajmo, vsak po svoji zmožnosti in vsak po svojem poklicu, za srečo in blagostanje naroda in države. In Bog bode blagoslovil naše delo, saj nam je in bode sveto geslo povsod: „vera, dom in cesar!“ —r.

Dopisi.

Iz Kopra v Istri. (Pridelek svile in cena semena. Šolsko nadzorstvo. Narodne zadeve.) Kokonov japonskega semena se je pripeljalo letos v Koper 219 centov in 81 funtov, cent po 80 kr. do 1 gold. 40 kr.

Kokonov domačega semena je bilo 114 centov in 20 funtov, cent po 1 gold. 50 kr. do 2 gold. 20 kr. Vsega skup je bilo tedaj 334 centov. Lani je bilo vsega skup samo 140 centov in 72 funtov, tedaj smo letos za 193 centov in 28 funtov na boljem. Črviči japonskega izvira semena, tudi oni prvega zaroda, bili so vsi zdravi, — črviči japonskega drugega, tretjega zaroda in črviči domačega semena skor vsi bolni, le malo se jih je zapredlo. Nekaj nam je bilo letos krivo tudi neugodno vreme; deževalo je zadnje dni majnika, prve dni junija pa je bilo prav mrzlo. Prodajo se kokoni v Kopru (Capodistria) prav lahko, ker imamo 3 lepe predilnice.*) Cena je bila nekatere dni prenizka. Videl sem jokati se revne kmetiče, rekši, da „še perje mi ni plačano“. Istrani, sadite murbe, da bote imeli svoje perje; priskrbite si pri skušenih svilorejcih zdravega semena, in gotovo si bote s svilorejo opomogli!

Še nekaj. Ljudske in realne šole v Istri so dobile nadzornika in njegove pomočnike. Nadzornik je g. Mihovil Klaić, mož učen, značajan, rodoljub z dušo in telesom, ki se že več let vojskuje za svoj narod v dalmatinskem deželnem zboru. Kakor nas je napolnil z radostjo glas njegovega imenovanja, tako nas je zopet osupnil glas, da bo gosp. Klaić težko prevzel odločeno mu mesto v Istri.***) Od njega smo se nadejali rešenja; ako nas zapusti, propali bomo, ker vrinuli nam bodo kakega Lahona. Pomočniki Klaićevi so: g. Favento in Babuder, učitelja v Kopru, g. Niederkorn, učitelj v Rovinju, in dr. Nazor iz Lušinja. Prvi trije so očiti slavofagi, četrti najbrže ni bolji od prvih, ker Lušinj je pravo gnjezdo odpadnikov. Al vse to nas ne straši, samo da nam Klaić ostane!

Sploh gré v Istri vse rakovo pot. Tudi tega, kar imamo, ne znamo ceniti. F. R. je za letos sestavil in s pomočjo poreškega in tržaškega škofa na svetlo izdal národní koledarček. Res, da ni bilo mojstersko delo, al bil je tudi pohleven in ponižen, ter se je lepo priporočal rodoljubom rekoč: „Bratje, ne pustite me drugo leto na cedilu; pero v roko in pišite, da tako podamo narodu dobro in podučno knjigo!“ Vse zastonj; oglašila sta se do sedaj samo dva vrla bogoslovca iz Gorice in prečastiti poreški škof; vsi drugi — sladko spavajo, in zato bo tudi „Koledarček“ zaspal. Lahko je pri poliču vina jokati se po novinah: Slovenci, spomnite se nas, Hrvati ne zapustite nas, to je, duše v vicah pomagajte nam! Al vekanje po novinah nas ne bode spravilo naprej, ne bode nikdar probudilo našega naroda. Bratje, pustimo jok in stok, ter raji delajmo, da kaj storimo za narod!

Iz Kroke 17. julija. J. Z. (Nebne prikazni.) V četrtek 8. t. m. napotim se ob štirih zjutraj iz Homca proti Kropi, kamor sem potoval na počitnice. Jutro je lepo. Vendar pa je bilo nebo, zlasti proti vzhodu, z neko čudno črnkasto meglo prepreženo. Krasen je bil ta dan solnčni vzhod. Vedno oziral sem se proti vzhodu, kjer se je solnce iz une črnkaste megle vedno više in više dvigalo. Bilo pa je solnce videti krvavo in neke tako čudne megle so ga obdajale, da očesu prav nič ni težko délo, ako je človek tudi 5 minut neprestano vanj gledal. Zdelo se mi je, da gledam luno, a ne solnca, tako zeló je bila svitloba solnčna po unih meglah zmanjšana. In res sem še tisti dan slišal, da sta se dva precej „civilizirana“ gospoda o solčnem vzhodu prepirala, ter prvi nju trdil, da vzhaja luna, a drugi dajal

*) To nam je živa priča, da predilnica je tudi na Kranjskem nam prva potreba. Vred.

**) Po razglasu rodoljubnega g. Klaić-a v Kastvi nikakor ne vzame on te službe, ker tako imenovanje, ki njega jemlje domovini svoji pa ga tira v drugo deželo, žali narodno-politični čut njegovega naroda. Vred.